

Ο πολύς ρεαλισμός κάνει κακό!

Η παράσταση της «Κατάρας των Πεινασμένων» του Σαμ Σέπαρντ, που παρουσιάζεται στο θέατρο «Επί Κολωνώ», αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση για τη μελέτη των ατοπημάτων στα οποία οδηγείται η σκηνοθεσία όταν παραδίδεται άκριτα στην κατά το δυνατόν πιστότερη αποδόση της πραγματικότητας ενός ξένου, και δη αμερικανικού, θεατρικού έργου.

Εκτός από ηθοποιός και σεναριογράφος, ο Σαμ Σέπαρντ είναι και συγγραφέας περισσότερων από σαράντα θεατρικών έργων. Στις ΗΠΑ όπου συνήθως αναγνωρίζονται ευρέως οι συγγραφείς που κάνουν επιτυχία στο Μπρόντγουεϊ, ο Σέπαρντ, που δεν είχε ποτέ μεγάλη ανταπόκριση στο Μπρόντγουεϊ, θεωρείται σκοτεινός και δύσκολος. Ίσως γιατί η γραφή του δύσκολα μπορεί να καταταχθεί καθώς διαφοροποιείται από έργο σε έργο τόσο ως προς τη γλώσσα, όσο και ως προς τη δραματουργική τεχνική. Υπάρχει, βέβαια, ένας βασικός κοινός τόπος που συνδέει τα έργα του Σέπαρντ μεταξύ τους: η Αμερική και όλα τα γνωστά της στερεότυπα σε σχέση όχι με το Αμερικανικό Όνειρο αλλά με τη διάψευσή του.

Η «Κατάρα των Πεινασμένων», έργο του 1978, είναι ένα καλογραμμένο αλλά πολύ αμερικανικό έργο με θέμα τα πάθη μιας διαλυμένης τετραμελούς οικογένειας στη μακρινή Δύση. Ο πατέρας εξαφανίζεται για μέρες μπεκροπίνοντας μέχρι τελικής πτώσης κι η μητέρα δεν έχει ενδιασμούς όταν πρόκειται για εραστές που μπορούν να της υποσχεθούν καλύτερη ζωή. Και οι δύο αποτελούν χαρακτηριστικές περιπτώσεις «προδομένων» της μεταπολεμικής αμερικανικής αισιοδοξίας, αθώοι ως προς την περιθωριοποίηση στην οποία έχουν οδηγηθεί αλλά ένοχοι ως προς την κατάσταση στην οποία έχουν φέρει τα δυο τους παιδιά.

Με το έργο αυτό ο Σέπαρντ μας γυρνάει εκατό χρόνια πίσω, σ' ένα κίνημα που εκδηλώθηκε στην Ευρώπη σα φυσική εξέλιξη του Ρεαλισμού -στο Νατουραλισμό. Στην «Κατάρα των Πεινασμένων» τα πρόσωπα προέρχονται από το περιθώριο της αγροτικής Αμερικής κι είναι θύματα του καπιταλιστικού συστήματος και των επιτήδειων υπηρετών του που πουλάνε οικόπεδα στην έρημο και αγοράζουν σπίτια ξεσπιτώνοντας οικογένειες για ένα πινάκιο φακής. Ο γενετικός και κοινωνικός ντετερμινισμός, η κατάρα της κληρονομικότητας και η εξάρτηση των ανθρώπων από το κοινωνικό τους περιβάλλον, σε συνδυασμό με τις αδυναμίες του χαρακτήρα τους, έννοιες και θεωρίες που κίνησαν τους

νατουραλιστές δραματουργούς του προηγούμενου αιώνα, εξηγούν κι εδώ τις επιλογές των προσώπων και τη σταθερή πορεία τους προς την καταστροφή.

Η μιζέρια, η αθλιότητα και η παλιανθρωπιά αποτυπώνονται με τα πιο μελανά χρώματα –στην πραγματικότητα στην «Κατάρα» οι μόνοι καλοί είναι τα δύο νεαρά παιδιά, που κι αυτά, ωστόσο, αναπαράγουν το Κακό καθώς οδηγούνται αναπόδραστα σε εγκληματικές πράξεις διαμαρτυρίας. Στο ερώτημα γιατί να γραφεί ένα τέτοιο έργο εκατό χρόνια μετά την εμφάνιση του κινήματος, η μόνη απάντηση που έρχεται στο μυαλό μου είναι ότι νατουραλιστικά έργα ποτέ δεν έπαψαν να γράφονται γιατί ο προβληματισμός που γέννησε την νατουραλιστική αντίδραση στα 1870-80, εξακολουθεί να ισχύει έναν αιώνα μετά.

Το να παρουσιάζεται, όμως, στη σκηνή, εκατό χρόνια μετά, όσο το δυνατό πιο πιστά η «πραγματικότητα» του έργου, είναι επιλογή που ξενίζει και οδηγεί σε μια σειρά ασυγχώρητων κατά τη γνώμη μου υπερβολών. Έπρεπε για παράδειγμα ο νεαρός της ιστορίας, που υποδύθηκε ο Ζαχαρίας Κεφαλογιάννης, να ουρήσει επί σκηνής πάνω στα σχέδια της αδελφής του, ακριβώς όπως υποδεικνύουν οι σκηνικές οδηγίες; Είναι απαραίτητο να μαγειρέψει η Έμμα (Αριέττα Μουτούση) το πρωινό της και αργότερα ο σύζυγος (Μελέτης Γεωργιάδης) να τηγανίσει στ' αλήθεια μια νόστιμη, όπως φάνηκε και μύρισε, ομελέττα; Είναι ανάγκη εκείνο το άμοιρο αρνί της ιστορίας, την ώρα που όλα τα ζώα του κόσμου κοιμούνται ύπνο βαθύ, να γίνεται σκηνικό αξεσουάρ; Έπρεπε ο Έλλις, ο χυδαίος ιδιοκτήτης του μπαρ που μεθούσε ο πατέρας και ο οποίος αγόρασε το σπίτι και το κτήμα του για χίλια πεντακόσια δολάρια, να μοιάζει με φιγούρα από country music club της επαρχίας του Μάρλμπορο;

Γιατί αν η αληθοφάνεια προέκυψε ως μείζον θέμα της σκηνοθεσίας της, γαλουχημένης με την αμερικανική κουλτούρα, Ελένης Σκότη (σε συνεργασία με το Γιώργο Παλούμπη, που υπογράφει και τη μετάφραση), τότε πώς πρέπει να ερμηνεύσει το ρόλο του ο Έλληνας ηθοποιός που στερείται των κατάλληλων αναφορών; Οι ηθοποιοί της παράστασης (εκτός των προαναφερομένων και η Βικτώρια Χαραλαμπίδου, ο Γιάννης Κατσάμπας, ο Στάθης Σταμουλακάτος, ο Πέτρος Αποστολόπουλος, ο Δάνης Απόσογλου και ο Θάνος Αλεξίου) είναι φανερό ότι καταβάλλουν προσπάθειες και οι περισσότεροι κερδίζουν το στοίχημα - σ' ένα πρώτο επίπεδο, εννοείται. Δηλαδή, κερδίζουν τους θεατές που δεν ενοχλούνται με την απεικόνιση μίας tranche de vie της αμερικανικής υπαίθρου στο Κολωνό της Αθήνας, με το αρνί και την ομελέττα επί σκηνής. Θα σταθώ μόνο στην ερμηνεία της Βικτωρίας Χαραλαμπίδου στο ρόλο της κόρης, η οποία θα ήταν θαυμάσια αν δεν φωνασκούσε ενοχλητικά ξανά και ξανά. Και βέβαια δεν μπορώ παρά να επισημάνω το ταλέντο του Ζαχαρία Κεφαλογιάννη, ο οποίος είχε ξεχωρίσει και στο

«Suburbia» και στο «Αγαπητή Ελένα», παλαιότερες σκηνοθεσίες της Σκότη, αλλά εδώ δίνει μία σπουδαία ερμηνεία, χαμηλόφωνη και εσωτερική. Ο νεαρός Γουέσλι που πλάθει είναι ένα ζωντανό πλάσμα, με ακρωτηριασμένες ευαισθησίες, που ωστόσο αντιδρά στις απανωτές διαψεύσεις με πραγματικά συγκινητική αλήθεια. Η σκηνογραφία είναι του Γιώργου Χατζηνικολάου και η φωτισμοί του Αντώνη Παναγιωτόπουλου.

Τα άπαντα του Μολιέρου από την «Επικαιρότητα»